

Zapuščina Srečka Kumarja

IVANKA URŠIČ

Zapuščina Srečka Kumarja, glasbenega pedagoga in zborovodje sestavlja enega svetlejših kamenčkov v mozaiku osebnih zapuščin v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici.

Srečko Kumar se je rodil 9. aprila 1888 v Kojsem v Goriških brdih. Že v rani mladosti je na nastopih spremljal očeta-kapelnika domače godbe na pihala. Bilo mu je komaj deset let, ko je oče umrl in je skrb zanj prevzela sestra Pavlina, učiteljica v Grgarju. Njihova mati je namreč dolga leta služila v Egiptu. Pri sestri je dokončal osnovno šolo. Študij je nadaljeval na goriški gimnaziji in nato s kratkimi premori na učiteljskem v Kopru.

Kot je sam zapisal, je pridobil smisel za lepoto že v prvem razredu gimnazije v Gorici. Sestra ga je peljala k "Lohengrinu" in Wagnerjeva glasba je naredila na mladega Srečka Kumarja silen vtis. V tem času se je oblikovala tudi njegova ljubezen do slovenske moderne glasbe in postala stalna spremljevalka na njegovi umetniški poti. Za moderno slovensko glasbo ga je navdušil zborovodja Glasbene matice Josip Michel. Odkril mu je našega največjega skladatelja Lajovca.¹

V domačem kraju je že kot sedemnajstletni vodil zbor, v četrtem letniku učiteljskega pa poleg zbora tudi orkester. Od tega obdobja dalje je vse svoje življenje poučeval in vzgajal najmanj enega ali pa tudi več zborov hkrati.

V četrtem letniku učiteljskega je vodil tri tedne trajajočo dijaško stavko z namenom, da se na učiteljskem odpravi nemščina kot učni jezik in da se slovensko učiteljske prenese v Gorico. Izključili so ga iz šole in zrelostni izpit je smel opravljati privatno. Maturiral je šele leta 1909, po posebnem posredovanju državnih poslancev Rybača in Pittonija.

Prvo učiteljsko mesto je dobil v odročnem Zapotoku na takratni avstrijsko-italijanski meji. Sredi šolskega leta je zbežal v Trst, se vpisal na Tartinijev konservatorij in študiral klavir pri prof. Illesbergu. Preživel je težko. Poleg študija se je posvetil tudi glasbeni prosveti. V to obdobje sodi njegovo delovanje s pevskim društvom "Zarja" v Rojanu pri Trstu.²

Diplomiral je aprila 1913, nato se je v Leipzigu izpopolnjeval pri znamenitem pianistu Josephu Pembauru in tudi sam poučeval klavir. V Leipzigu se je tudi poročil, njegova soproga je postala Zora Lavrenčič iz Rojana.

Leta 1914 se je vrnil v Trst in dobil začasno učiteljsko mesto na podružnici Glasbene matice. V začetku leta 1915 so ga vpoklicali v vojsko. Najdlje je bil v kraju Dečina ob Labi na severu Češke in tam nastopal tudi kot pianist in dirigent, ustanovil glasbeno šolo in pevski zbor ter v Dečini ostal do leta 1919.

Jeseni 1919 se je vrnil v domovino in takrat se je začelo njegovo najplodnejše obdobje.

Povezal se je s tedanjimi tržaškimi politiki in kulturniki, med katerimi so bili tudi Josip Ribičič, Marij Kogoj, Ivan Grbec, France Bevk, Ghita Bortoloti, Karol Pahor, Breda Šček, Srečko in Stanko Kosovel. Pogosto so se zbirali na njegovem domu. Prirejali so glasbene večere, na katerih so igrali, peli in recitirali.

V Šklednju pri Trstu je ustanovil glasbeno šolo, imenovano Kumarjeva šola. Pri Glasbeni matici v Trstu, ki jo je vodil Viktor Šonc, je poučeval klavir.

Obetajočo pianistično kariero je v tem obdobju zamenjal s pedagoškim in narodnoobrambnim prosvetnim delom. Kot je sam zapisal, je sprevidel, "da udejstvovanje pianista ni tisto, s čimer lahko največ koristi, da terja čas od njega pravzaprav nekaj drugega – to je udejstvovanje v glasbeni prosveti".

V Trstu je ustanovil in vodil pevski zbor Učiteljske zveze Julijske krajine (1921-1926), v emigraciji v Ljubljani pa Učiteljski pevski zbor (1925-1934). Zbora sta prvič izvedla številna dela Antona Lajovca, Emila Adamiča, Marija Kogoj, Slavka Osterca; Borisa Papandopula, Ivana Matetića Ronjgova in drugih.

Pevski zbor Učiteljske zveze Julijske krajine je bil steber vokalne glasbene poustvarjalnosti na Primorskem po prvi svetovni vojni. Poleg izjemno visoke pevske kulture je zbor imel tudi narodnoobrambno vlogo.

Februarja 1924 je nastopil službo učitelja klavirja na šoli in konservatoriju Glasbene matice ter zborovodje pevskega zbora Glasbene matice v Ljubljani. Še vedno pa je vodil svoje učitelje na Primorskem. Zadnji koncert z njimi je imel leta 1926 v Solkanu, potem pa ni smel več na Primorsko.

Poudariti moramo tudi Kumarjevo prizadevanje za ustrezno zborovsko literaturo. Na začetku leta 1923 je v Trstu izdal Prvi plamen, zbirko

¹ Rafael Ajlec, Srečko Kumar, Kako je živel in kaj nam je dal, Izdal Odbor za postavitev spomenika Srečku Kumarju, Brda, 25. maja 1958, str. 5-12.

² V zapuščini je ohranjeno vabilo na koncert s pevskim društvom Zarja v Rojanu, dne 5. maja 1912. Priredila ga je Podružnica sv. Cirila in Metoda v Rojanu v dvorani "Konsumnega društva".

sedmih pesmi za mešane in moške zборе avtorjev Ivana Grbca, Stanka Premrla, Emila Komela, Vinka Vodopivca, Janka Ravnika, Vasilija Mirka in Emila Adamiča. Marca 1924 pa je ravno tako v Trstu uredil in izdal zbirko mladinskih zborovskih pesmi z naslovom *Otroške pesmi*, v kateri so med drugim prvič izšla tudi dela Marija Kogoja.

Februarja 1926 je sprejel mesto profesorja klavirja na Glasbeni akademiji in Glasbeni šoli Lisinski ter postal zborovodja pevskega zbora Kolo v Zagrebu. Tam je deloval do leta 1936.

V Zagrebu je v letih 1933-1935 izdajal tudi *Grlico*, revialno zbirko mladinske zborovske glasbe, ki je izpolnila praznino na področju jugoslovanske glasbene literature in v kateri je objavil mnogo skladb, med drugimi Emila Adamiča, Josipa Slavenskega, M. Tajčevića in Borisa Popandupola.

Obdobje od marca 1935 do oktobra 1945 je preživel v Beogradu. Pred vojno je poučeval klavir na Moški realni gimnaziji kralja Aleksandra, nato je na VIII. realni gimnaziji v Beogradu vodil zbor Josif Marinković. Po osvoboditvi je organiziral in vodil zbor Korpus narodne odbrane in zbor Radia Beograd.

Septembra 1945 se je vrnil na Goriško; ustanovil je ženski mladinski zbor Soča iz Kojškega in v njem aktivno sodeloval.

Leta 1948 je prišel na koprsko območje in postavil temelje glasbenega šolstva na tem ozemlju. Po več zborovodskih in glasbenih tečajih je ustanovil glasbeno šolo v Portorožu, iz katere se je razvil Center za glasbeno vzgojo v Kopru.

V Kopru je že leta 1908 vodil zbor in orkester učiteljskihnikov. Po petinštiridesetih letih je prav tam končal svoje službeno delovanje.

Kljub odhodu v pokoj je še naprej poučeval klavir.

Umrli je 9. februarja 1954. Pokopan je pri Sv. Križu nad Kojskim.

Na rojstni hiši so leta 1956 postavili spominsko ploščo, sredi vasi pa so dve leti pozneje odkrili še Kumarjev spomenik, delo kiparja Borisa Kalina.

Sprehod skozi Kumarjevo življenje kaže na razsežnost njegovega dela, ki je segalo na več med seboj prepletajočih se področij. Vse to nam posreduje tudi bogata zapuščina. Bil je zborovodja, urednik glasbene literature, ustanovitelj in ravnatelj glasbenih šol, pianist in klavirski pedagog.

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici je v letu 2001 od hčerke Vuke Kumar Hiti odkupil zapuščino Srečka Kumarja. Iz njenega pripovedovanja je bilo mogoče začutiti veliko navezanost na očetovo zapuščino in odgovoren odnos do le-te. Srečko Kumar je bil po njenem pripovedovanju še posebno navezan na glasbena dela, ki so ohranjena v rokopisih ali v tiskani obliki. Skrbno so bili urejeni tudi časopisni članki s kritikami in ocenami nastopov zborov, ki jih je vodil, pa tudi

njegovih samostojnih nastopov. Žena Zora in hčerka Vuka sta za zapuščino skrbeli z izredno ljubeznijo in jo tudi večinoma v celoti ohranili. Nekaj dokumentov pa je bilo izposojenih in jih žal niso več vrnil.

Celotna Kumarjeva zapuščina je razdeljena na več tematskih sklopov in sicer na osebne dokumente, gradivo o delovanju Srečka Kumarja kot zborovodje, urednika glasbenih revij, ustanovitelja glasbenih šol, pianista in učitelja klavirja, korespondenco, koncertne liste in vabila, časopisne izrezke, rokopisna in tiskana dela, fotografije in razno.

Osební dokumenti, kot so krstni in rojstni list, domovnica, spričevala, prošnje, dekreti in druga dokazila o službovanju, odlikovanja, imenovanja oz. potrdila o častnem članstvu pri nekaterih zbora in priznanja so vir informacij o življenju, šolanju in službovanju na različnih mestih.

Med osebnimi dokumenti pogrešamo nekatere izvirne dokumente. V večini primerov so ohranjeni vsaj overovljeni prepisi le-teh. Kumar je o tem zapisal: "Svoje originalne dokumente, med temi maturitetno spričevalo in diplomu konservatorija sem priložil takratni svoji prošnji, a mi jih Ministrstvo prosvete ni vrnilo."³

Kljub temu pa lahko ob pomoči ohranjenih originalnih dokumentov ali njihovih prepisov spremljamo njegovo življenjsko pot, saj so ohranjeni dekreti ter druga dokazila o vseh njegovih službenih mestih od Zapotoka do zadnjega službenega mesta v Kopru.

Osebnim dokumentom sledi **gradivo o Kumarjevem delovanju na glasbenem področju**, na katerem so se vloge medsebojno prepletale. V tem smislu skušamo slediti ohranjenemu gradivu o Srečku Kumarju kot zborovodji (zbora v Kojškem in Zapotoku v letih 1909-1910, na učiteljskišću v Kopru, na Proseku pri Trstu, Ilirija pri Sv. Ivanu v Trstu, Zarja v Rojanu in drugod), uredniku glasbene literature (Prvi plamen, Naše pesmi, Otroške pesmi, Nageljni poljski, Grlica), klavirskemu pedagogu in pianistu.

Pisma Kumarjevih prijateljev in sodelavcev so vsebinsko izjemno bogata, veliko nam tudi povedo o takratnem življenju v kulturnih krogih, o načrtih, njihovem prepričanju, o najrazličnejših težavah, bodisi gmotnih bodisi duhovnih, ki so bremenile Kumarja ter njegove prijatelje in sodelavce. Naj posebej omenimo samo nekatere izmed piscev: Ivan Grbec (1911-1955), Jože Ribičič (1912-1950), Emil Adamič (1922-1935), Virgil Šček (1922-1948), Alojzij Res (1922), Vinko Vodopivec (1922-1948), Stanko Premrl (1923-1935), Mihovil Logar (1932-1938). Pisma so razvrščena po abecednem redu korespondentov. Poseben sklop obsegajo kopije oziroma koncepti Kumarjevih pisem, naslovljenih na raz-

³ Prošnja Srečka Kumarja, naslovljena na Ministrstvo prosvete, Osnovna nastava Beograd, Ljubljana, 10. 4. 1926.

lične naslove, za obdobje 1938-1953. Med temi so posebno dragocena pisma, namenjena njegovi ženi Zori Lavrenčič.

Vsebinsko, pa tudi oblikovno bogati so **koncertni listi**: v prvem sklopu so koncertni listi od začetkov Kumarjevega javnega nastopanja pa do smrti; v drugem sklopu pa so tisti, ki jih je prejel zgolj kot povabilo. Najstarejši koncertni list je iz leta 1893 in vabi k "abiturijentski veselici slovenskih in hrvaških učiteljskih in učiteljskih goriškega, koprškega, mariborskega, zagrebškega in ljubljanskega učiteljskega...".

Po večini so ohranjeni sporedi sestavljeni poljudno in se povezujejo z različnimi drugimi nastopi. Kumar igra na njih Chopena, Beethovna, Bacha, Vitezslava Novaka, Marija Kogojca – največkrat ene in iste stvari, razen tega nastopa kot klavirski spremljevalec, večinoma pa kot zborovodja.

Med preostalo gradivo sodijo **časopisni izrezki** iz domačih in tujih časopisov o nastopih zborov, ki jih je Kumar vodil. Ohranjene so številne kritike. Že Kumar je skrbno zbiral te zapise, nato pa sta zbiranje nadaljevali njegova žena in hči.

Poseben sklop obsegajo **rokopisna in tiskana dela**.⁴ "Bil je v tesnih zvezah s skoraj vsemi vidnejšimi komponisti v Jugoslaviji, spodbujal jih je k delu, iskal zanje primernih besedil in zbiral njih rokopise. Tako predstavlja njegova zapuščina lepo kopico skladb raznih naših skladateljev, med temi tudi umetnine, ki še sploh niso bile objavljene."⁵ Marsikatero delo je tudi kupil, zlasti partiture tujih mojstrov, kar nam potrjujejo ohranjeni dopisi z antikvariatov v tujini, v katerih je iskal želene izvode.

Fotografije je gospa Vuka po večini obdržala, zato so v zapuščini, razen par izjem, preslikave.

V zapuščini so v sklopu **ostalo gradivo** diplomatska naloga in seminarske naloge ter razni zapisi o Kumarjevem življenju in delu, ki so izšli v različnih publikacijah. Med zapuščino so ostali tudi rokopisi in popisi pesmi različnih avtorjev: Karla Široka, Alojzija Remca, Alojza Gradnika, Antona Batagelja, Staneta Kosovela, Dore Gruden, Frana Albrehta in igra Josipa Ribičiča z naslovom Grom in pekel, napisana leta 1919.

Vse gradivo je shranjeno v desetih arhivskih skatlah, kar znaša en tekoči meter.

Nekaj njegove zapuščine je tudi v drugih kulturnih ustanovah. Manjši del je na osnovni šoli Antona Ukmarja v Kopru, na kateri je urejena glasbena soba, poimenovana kot učilnica Srečka Kumarja. Avtorica diplomske naloge o Srečku Kumarju, Tatijana Pešič, se je mudila tudi v Zagrebu, kjer je iskala predvsem arhiv Grlice. Dobila je nekaj izvodov Grlice in nekaj koncertnih listov. V glasbeni zbirki NUK-a hranijo tudi nekaj fragmentov iz Kumarjeve zapuščine.

Kumarjeva zapuščina je dragocen vir za spoznavanje njegovega življenja in dela ter posredno kaže na vso razsežnost njegovih interesov.

⁴ Kot zanimivost je vredno omeniti vsaj nekatera rokopisna dela: Emil Adamič, 45 otroških pesmi za 1. - 8. razred, Brajša Matko, K desetletnici Kmetijskega bralnega društva v Šebreljah, dne 26. avgusta 1894, Anton Lajovic, Pesem nagajivka, Dete jezdi na kolenu – na besedilo Frana Levstika. (Na koncu skladbe je Lajovic zapisal, komu namenja skladbe, za kakšen zbor in kateri glas naj bo solist).

⁵ Albert Širok, Primorje žaluje za Srečkom Kumarjem, Borba, 14. 2. 1954.